

ThreÚj

□

Тракийски митологичен цар, син на **Арес** [Apollod., 3,14, 8; Hygin., Fab. 45, 246; Ovid., Met. 6, 427, и др.]. Той е от същия тип като **Ликург**, **Диомед** и други тракийски персонажи в старогръцката митология. Според митолитературната традиция, заради помощта, която Т. оказва на атинския цар **Пандион** [Hesiod., Op. 568; Pandion`j celidèn; Sappho. fr. 88] при гранични конфликти с Лабдак [Apollod. 3, 14, 8; Ovid., Met. 6, □ 428; Lact., Plac narrat. Fab. Ovid. 6], той получава за съпруга **Прокна**, дъщерята на владетеля. От нея има син **Итис**. Когато минава известно време (4 - 5 години), Прокна, закопнява за бащиния дом и пожелава да види сестра си Филомела. Т. заминава за **Атина**, за да я доведе. Когато обаче отива в полиса и младата девойка му е поверена от Пандион, Т. се влюбва в нея. Той не оправдава доверието и по пътя за **Тракия** я озлочестява. За да бъде сигурен, че тя няма да уведоми близките си за случилото се, ѝ отрязва езика, скрива я някъде в планините на своето царство като затворница, а на съпругата си съобщава, че е умряла по пътя:

...Имал след всичко това смелостта да се върне при Прокне.

Пита го тя, като вижда мъжа си, къде е сестра ѝ.

С вопли престорени той заразказва измислена гибел...

[Ovid., Met. 6, 563-565]

Като не може да каже никому нищо за своето нещастие, **Филомела** изтъква съобщението си върху един **пеплос**. **Аристотел** [Aristotle, Poetic, 16, 1454 b 30 ff.] приписва на **Софокъл** в трагедията му „Терей“ сътворяването на този мотив, наречен от него „гласа на совалката“: τᾶϊ κερκ...δοῖ φωνᾷ [fr. 595R]. Като описва избродираното върху пеплоса послание, **Ахилес Тацѝ** [V, 5] подражава на „гласа на совалката“: Прокна „чува вика“, т. е. разказа, втъкан в пеплоса. По подобен начин е загатнат мотива и от **Нон** в „Дионисиака“ [Nonn. 4, 320; 12, 75]. **Овидий** в „Метаморфози“ живо описва ситуацията:

Хитро на варварски стан, на кросното, основа положи

и в белоснежните нишки втъкна низ от

пурпурни букви ...

[Ovid., Met. 6, 587-605] Пак, според него, за триетерическите празници на **Дионис** Филомела изпраща на своята сестра, тракийската царица пеплоса, в който е втъкан тъжния разказ за насилието на Т. и последвалата я затворническа участ. Този мотив повтаря и **Либаний** в разказите си под името на Прокна и Филомела Per^ Pròknhj ka^ Filom»laj [Lyban., Narrat., 96]. Според него, за тракийките е традиция да правят подарък на

своята царица по случай Дионисовите празници. Облечена като вакханка с наметка от сърнешка кожа (**бассара**), с гроздове и копие, Прокна напуска дома си и своя съпруг, за да се присъедини към нощните свещенодействия и шумната тълпа от въодушевени от божеството почитателки [*Ovid., Met. 6, 587-605*]. Тя намира сестра си, освобождава я от каменния затвор и я накичва с бръшлян като вакханка [*Ovid., Met. 6, 595-600*]. Когато Прокна узнава истината, е обхваната от ревност и гняв, улавя своя син Итис и го убива като жертвено животно. После нарязва тялото му и го сготвя, за да го поднесе на Т.

Прокна го с меч пробужда там, дето се срещат гръд с хълбок,

без да извърне лице. За смъртта му достатъчна беше

рана една, но желязо вби във врата Филомела.

Все още топлото тяло, с искрица живот, на парчета

двете разсичат. Една част в дълбокия медник възвира,

друга нанизват на шиш. От кръвта му овлъгва покоят.

[*Ovid., Met. 6, 640-646*]

Страховитото пиршество е приготвено. Прокна кани мъжа си в палата под претекст, че му е сготвила свещената храна на неговите предци (**Титаните** и **Загрей**?). Той изяжда поднесеното без да подозира нищо. Тогава Т. пита за своя син Итис.

...Повече Прокна не може да крие жестоката радост

и пожелава да каже тя своята собствена болка.

"В теб е, когото сам търсиш" - извиква. Терей се

оглежда,

пита къде е, повтаря въпроса. Тогава изскача

и Филомела, каквато си бе след клането безумно,

с пръски в косите, и хвърля в лице на бащата главата

окървавена на Итис, и по-силно нивга не беше

искала тя да говори и гръмко на глас да ликува.

[*Ovid., Met. 6, 653-660*]

Ахилес Таций от Александрия, автор на гръцкия роман в 8 книги „Левкипа и

Клитофон", описва едно изображение, което следва развитието на действието в мита за Т. На него двете жени показват на Т., още докато седи на трапезата след "безчестната гощавка", кошница с главата и ръцете на детето му, от чиято плът току-що е ял. Те се смеят и едновременно с това са изпълнени с ужас.

След като разкрива истината за своя пир, Т. разярен подгонва двете сестри, за да последва подражаваната в редица произведения на изкуството сцена на птичата метаморфоза: Прокна се превръща в славей, Филомела - в лястовица, Терей - в папуняк (в Софоклевата трагедия „Терей“ и свързаната с нея литературно-коментаторска традиция, или в ястреб - в по-древната традиция, която Аристотел [*Arist., Hist. an. 9, 49 = fr. 297R*] приписва на евентуална Есхилова трагедия; във версията на **Хигин** [*Hygin. Fab. 45; вж. Aeschyl., Nuceid. 60*], римското подражание на **Ливий Андроник**, и т.н.), а Итис - във врабче. Извън мито-драматургичния кръг на атинската класика папунякът рядко се появява във вариращите митологични разкази. Изглежда приказният мотив за птичата метаморфоза, етиологизиращ причините, поради които ястребът преследва малките пойни птички, първоначално стои отделно от мита за Т.

Митологичните варианти на мотива за птичата метаморфоза на героите в мита за Т. могат да бъдат систематизирани в четири географски групи:

Іа. Западногръцка версия (около Дулихион), в която главни действащи лица са Аедон (т. е. Славей; 'Ahdèn), Етил/Аетилос ('Htuloj/'A»tuloj) и бореадът **Зет** (Z»thj).

Евстатий привежда версията, в която съпруг на Аедон, персонификацията на славея преди неговата метаморфоза, е синът на **Борей - Зет** (Z»thj) [*Eust. ad Hom., Od. 19, 517; Etym. Magn. s. v. Z»thj; Schol. Pind. Pyth. 4, 324*], а не както е у **Омир** - тиванският херос Зет (ZÁqoj). Детето е Аетил/Етил ('A»tuloj/'Htuloj) - отново за разлика от омировия Итил ('Ituloj). Същите персонажи стоят в сходната версия на **Хеладий**, преразказана от Фотий [*Phot. Bibl. 531 Bekker*]. Според нея именно Зет, синът на Борей, е женен за Аедон, дъщерята на **Пандарей** от Дулихион. Мотивът за детеубийството е ревност, предизвикана от подозрението на Аедон, че съпругът ѝ изневерява, а синът ѝ му съдейства в измамата. Обхваната от тази дива страст, тя убива завръщащия се от лов свой син. За поведението на Зет след нещастното събитие не става дума, но е важна бележката на Фотий, че от съжаление към нещастната Аедон **Афродита** я превръща в славей. Педофагията (детеедството) отсъства.

Іб. Беотийско-малоазийска версия, в която главни персонажи са Аедон, Итил ('Ituloj) и тиванският херос Зет (ZÁqoj). Мотивът се появява в стиховете на омировата „Одисея“ [*Hom., Od. 19, 518-524*], според които Аедон е дъщеря на Пандарей и е омъжена за тиванския **херос** Зет. Тя убива своето дете Итил от безрасъдност (di' efrad...aj) и после е превърната в славей, за да напомня всяка пролет с тъжната си песен плача за Итил. Повече подробности дава изложението на **Ферекид** [*FHG fr. 102 Müller*], както и предавания под името на същия автор **схолион** към Омировата „Одисея“, който произхожда от по-дългия схолион 5 и от коментара на Евстатий [*Schol. 5 ad Hom., Od. 19,*

518].

Според това изложение Зет от **Тива** се жени за Аедон, дъщерята на Пандарей (от **Милет**) и от нея му се раждат момче и момиче - Итил и Неис. Но Аедон завижда на съпругата на **Амфион**, брат на Зет, заради многодетството ѝ - тя има шест деца. Амалей, синът на Амфион е на възрастта на Итил и двете момчета споделят една стая. Аедон решава да убие Амалей и, за да не сбърка в мрака на нощта, предупреждава Итил да легне от вътрешната страна. Итил не послушва майка си и тя убива погрешка своето собствено дете. По нейна молба Зевс я превръща в едноименната птица, чиято плачевна песен увековечава скръбта ѝ по Итил.

От Ферекид се знае още, че по името на Неис, дъщерята на Аедон, била наречена Нетийската порта в Тива [*Schol. Eurip., Phoen. 1104; срв. FHG fr. 102 Müller*]. Затова пък за реакцията на Зет след разкриването на убийството отново не става дума. В схолион [*schol. V*] към същото място в „Одисея“ Зет преследвал детеубийцата, докато тя не се превърнала в птица. Детето е наречено Итис, очевидно чрез контаминация (Софоклевата версия?) на мита за Т. **Павзаний** също пропуска преследването на жената от Зет, но го оставя да умре от мъка [*Paus. 9, 5, 9*]. Бащата на Аедон, Пандарей обаче, е от критския **Милет**. Една сравнително по-късна версия на същия митологичен разказ предава Евстатий [*Eustath., p. 1875, 20 Rom*], според която Аедон убива Амалей и после, за да изглежда това като сторено от нейната снаха, убива и своя собствен син.

В този кръг версии, често без конкретна локализация на митологичното действие, отсъства мотивът на "безсъвестната гощавка" - сготвяне на детето от майката и неговото изяждане от собствения му баща. Убийството на детето е в отмъщение за съпругеската изневяра или зловеща грешка в резултат на завист.

II. Мегарско-фокидска версия, в която главни персонажи са познатите ни Прокна, на мястото на Аедон, Итис на мястото на Омировия Итил, тракийският цар Т. на мястото на Зет, атинският цар Пандион - на мястото на Пандарей, и Филомела, сестрата на Прокна. Тя има за най-вероятен епицентър атическият царски митогенеалогичен кръг.

IIa. Мегарска версия, разказана единствено от Павзаний. В нея Т. се самоубива от мъка, а Прокна и Филомела, като се завръщат в Атина, горко оплакват своите страдания и отмъщение, и накрая погиват в сълзи. Те са превърнати - очевидно след смъртта им - съответно в папуняк, славей и лястовица като изкупление за вината им и затова тяхната песен напомня ридание и посмъртно оплакване. Тази версия е почти идентична от гледна точка на мотива за престъплението и неговите детайли - убийството на детето и "безсъвестната гощавка", както и преследването, завършило с птичата метаморфоза на всички участници в трагическите събития.

Пб. Давлийската (фокидската) версия.

Пв. Атичката версия на мита е следвана в главните си моменти от Софоклевата трагедия „Терей“ и може би до голяма степен повлияна вторично от нея.

Пг. Една забележителна трактовка на мита за Прокна и Филомела предлага Хигин под заглавие "Филомела" в своя 45-ти разказ, която очевидно следва неизвестна гръцка трагедия - вероятно "Терей" на **Филокъл** или на **Каркин**. Сестрите тук са атинянки, но действието се развива в Тракия, както е и в Софоклевата версия. Т. пътува, както във версията на Овидий, по море и отвежда Филомела с кораб към Тракия. По пътя той хвърля във водата придружителите на атичката принцеса и я насилва. Отрязването на езика е пропуснато. В Тракия Т. я укрива при своя приятел, цар **Линкей**, епоним на тракийското племе **линкести** [*Thuck.* 2, 99; 4, 83; 4, 124; *Strab.* 7, 323; 7, 326f.]. Но неговата съпруга, която е близка с Прокна, ѝ съобщава за евентуалната изневяра. Двете сестри се разпознават и замислят страшното отмъщение. Хигин въвежда обаче един непознат от други версии мотив: царят получава прорицание, че синът му Итис е заплашен със смърт от ръката на сродник. Като разбира неправилно предупреждението, Т. подозира брат си **Дриант** в това злодеяние и го убива. Следва убийството на детето и зловещата гощавка на Т., бягството на сестрите и тяхната метаморфоза.

Има известни отклонения: Прокна става лястовица, а Филомела - славей, което разместване на митодраматургичната позиция е характерно за късното и особено за римското поетотворчество. Подобно отклонение е характерно и за по-късните варианти на атичката редакция, което противоречи на предположението, че епизодът с Дриант е част от Софоклевата трагедия. Тук обаче, Т. се превръща в ястреб, което ни връща към версията на фрагмента, приписван от Аристотел на Есхил, а от съвременните изследователи на Софокъл [*Arist., Hist. an., 9, 49; fr. 581R*].

На Т., бидейки син на Арес, Хигин приписва брат Дринт [*Apollod., 3, 14, 8; Hygin., Fab., 45; Ovid., Met., 6, 427; Lactant. Plac. Narrat. Fab.*], който още в „Илиада“ [*Hom., Il. 6, 130*] през литературната традиция на Есхиловата тетралогия „Ликургия“ чак до „Дионисиака“ [*21, 157*] на Нон е баща на едонския цар **Ликург**. Нещо повече, със същото име **Аполодор** [*3, 5, 1*] назовава и сина на Ликург. Него едонският цар, поради изпратената му от Дионис лудост, помисля за лоза и съсича с двуострата си брадва на части. Тези генеалогични отношения още веднъж вписват индиректно Т. в контекста на Дионисовата религия и култ.

Пз. Малоазийска версия, в която основни персонажи са Аедон (‘Ahdèn), Итис (’Ituj), Политехний (Polutšnoj) на мястото на Зет/Т., и Хелидон (гр. celidèn - лястовица). Тази версия, плод на елинистическата епоха, се приписва на една фалшифицирана под името на легендарната делфийска жрица **Бойо** „Орнитогония“ [*Anton. Liberal, 11: Boios*]. Тя е своеобразна контаминация на предходните варианти с привкус на специфична

малоазийска екзотика: Пандарей (I) е от Преон при Ефес и е надарен от **Деметра** с опустошителен апетит. Неговата дъщеря Аедон (I) е свързана в щастлив брак с изкусния дърводелец Политехний от Ефес. Те имат дете Итис (II).

Един слабомотивиран спор между съпрузите около слугиня принуждава Политехний да извърши в гнева си деяние, което предизвиква отмъщението на съпругата. Той довежда от Ефес за слугиня на жена си собствената ѝ сестра Хелидон (Филомела) под лъжлив претекст, но по пътя я насилва (II а и б) и чрез заплаха я принуждава да мълчи. Хелидон прислужава, непозната от никого в дома на сестра си, докато не е чула от нея да оплаква скръбта и злочестата си съдба над един извор. Следващите събития следват схемата на версиите от втората група: убийство на детето Итис, "безсъвестна гощавка" и разкриване на злодеянието.

Сестрите хукват към бащиния си дом в Ефес; Политехний ги преследва, но е заловен от слугите на Пандарей, вързан, намазан с мед и хвърлен на една поляна, където го нападат мухи. Във внезапен пристъп на съчувствие Аедон го спасява от тази страшна участ, но е заплашена от семейството и брат си със смърт. Тогава Зевс, "за да предотврати по-голямо светотатство", превръща всички в птици: Аедон в славей, Хелидон в лястовица, Политехний в кълвач, Пандарей в морски орел, а брата в папуняк. В христоматията на Хеладий [*Phot., Bibl. 531 Bekker*] се появяват същите имена в същите митологични взаимоотношения.

Въз основа на сравнителен анализ на достигналите до нас текстове на античните автори може да се предложи систематизация на съответстващите им миторитуални мотиви, организирани в три основни групи:

Първа група: сведения, белязани от митологичните мотиви за птичата метаморфоза на славея и лястовицата с подчертано фолкорен (етиологичен и приказен) характер; тук отсъства мотивът на „безсъвестната гощавка“ или педофагията. Птичата метаморфоза доминира над мотивите, които я предпоставят: ревност или завист, т. е. дребни човешки страсти. Фигурата на съпруга е пасивна и липсва моментът на преследването. Трансформацията на майката в славей, пееща тъжна песен, е мотивирана от дълбоката скръб по убитото от нея дете. Липсва фигурата на Т. и неговата тракийска идентификация, които стоят в тясна връзка с мотива на „безсъвестната гощавка“.

Втора група: мотиви, възхождащи към царския генеалогичен мит на атическата династия на Пандионидите, който изглежда стои в центъра на тетралогия на Филокъл "Пандиониди", познатата само по известията на схолиастите на Аристофановата комедия "Птиците" [*Aristoph., Aves. 281*]. Тази група е източник и на сюжета на Софоклевата трагедия "Терей", която до голяма степен е натоварена с функциите на вторично митологизиращ комплекс.

Трета група: свидетелства, които могат да се характеризират като (вторично) ритуализирани мотиви и възхождат към евентуални митодраматургични варианти. Митологичният разказ внушава множество типологически съотносими обредни мотиви към мита за [Орфей](#), за тракийския цар Ликург и тиванския Пентей, които имат и специфични есхатологични асоциации.

Тракийската локализация на мита.

В своето произведение „Терей“ Софокъл е сред първите автори, които идентифицират драматургичното пространство на мита за Прокна и Филомела с Тракия, □ посредством образа на тракийския цар, заради неговата специфична религиозно-етическа (орфико-дионисова) метафорика. Това обстоятелство е потвърдено с публикувания през 1974 г. хипотезис (резюмативно изложение на сюжета на драматургично произведение) най-вероятно на Софоклево произведение. Трагедията „Терей“ е най-ранното свидетелство (след това на Псевдо-Хезиод [*Aelian., Var. Hist. 12, 20 = Hesiod. fr. 312, 162 West*] в преразказа на [Елиан](#) - ако е автентично!), което интегрира птичата метаморфоза на главните персонажи от митологичния сюжет с мотива за "безсъвестната гощавка в Тракия" [*Ovid., Met. 6, 490; 424; Schol. Arist. Av. 212; Liban, Narr. 64; Lactant. ad Stat. Theb. 5, 121; Apollod. 3, 14, 8*] с плътта на детето Итис.

В „Метаморфози“ на Овидий митологичното действие изцяло се развива в Тракия [*Ovid., Met. 6, 490; 6, 587; 6, 589*]. Тракийската идентификация на Т. е характерна особено за атическата версия на мита. Софоклевата трагедия за пръв път интегрира този мотив с мотива за вкусването на плътта на детето от собствения му баща, вероятно под влиянието на атическата орфическа литературна традиция.

Т. получава тракийска идентификация и във версията на [Тукидид](#) [2, 29], който въвежда **давлийската локализация**, за да породи една нескончаема и спекулативна дискусия относно присъствието на **траки** в Централна Гърция:

Тукидид, 2, 29, 2-3: „... 2. Този [Терес](#), бащата на [Ситалк](#), пръв създал обширното царство на [одрисите](#), което заело по-голяма част от останала Тракия; но голяма част от траките са независими. 3. Този Терес няма нищо общо с Т., който бил женен за Прокна, дъщеря на Пандион, нито произхождали от една и съща Тракия. Единият от тях - Терей - живял в Давлида, в земята, която сега се наричала Фокида и която тогава □ се обитавала от траки. В тази страна жените извършили известното дело с Итис (мнозина поети, като споменават славея, наричат го давлийска птица). И естествено че поради взаимна помощ Пандион по-скоро е омъжил дъщеря си наблизно [у фокидите], отколкото у одрисите, които са на много дни път. А пък Терес, който дори няма същото име, станал първият цар, който се сдобил с голяма мощ сред одрисите“.

□ Потвърждение на тракийската идентификация на Т. се търси и в отношението на името към тракийското царско име Терес, етимологически обвързано с глагола thršw (очевидно □ етимологически спекулации с името на тракийския цар Терей от thršw (= TMforšw : наблюдавам, пазя), известни поне от схолиите към Аристофановата комедия „Птиците“ [102: ... *Threŷj par† tŌ thre<n*], и на Терес (T»rhj) от t»rhsij (наблюдение, също от thršw). Има опити имената да бъдат асоциирани с наименованието на тракийското племе на **трерите** (TrÁrej), което е трудно доказуемо.

Давлийската локализация не се среща преди сведението на Тукидид, което изглежда е породено от недоразумение. Според него, Прокна е наречена от много поети "давлийска птица" след злополучните събития (Ἄάδῆε@ò Ἰῆίεò) [Plut., *Quaest. Conv.* 7, 8, 2: Ἀάδῆβᾶάò Ἰῆίε2άò; *Poet. Lat. Min. 1* (ed. Bachrens), 108: *Daulias ales = Прокна*; Verg., *Cir. 200: Dauliades puellae*]. В никой от съхранилите се фрагменти на гръцките поети обаче това прозвище не се появява, за разлика от творчеството на римските [Cat. 65, 14; Ovid., *Heroid. 15, 154; Sen., Thyest. 275*], което несъмнено носи отпечатъка на староатическата митодраматургична традиция. Според една сполучлива хипотеза, епитетът Daul...aj не произхожда от името на Давлида, а от епитета daul...aj ~ daàlon, който характеризира славея като "певица от гъсталака" - точно съответстваща на образа на съпругата на царя на птиците Т. в края на пролога на Аристофановата комедия „Птиците“ [202-221]. Така, според него е възможно Тукидид или да се □ заблуди, или преднамерено да □ претълкува локализацията на Т. в Давлида, за да защити тезата си, че "поради взаимна помощ Пандион по-скоро □ омъжва дъщеря си наблизко, отколкото у одрисите, които са на много дни път..."

Подобно състояние буди съмнения в някои твърдения на Тукидид. То обаче, е следвано от редица значително по-късни автори като **Страбон** [9, 3, 13], **Конон** [*Fab. 31*], **Нон** в „Дионисиака“ [4, 329; срв. 12, 75], Евстатий в коментара на към „Одисея“ [*Etym. Magn. 18, 75, 3 сл.*], лексикографа **Стефан Византийски**, **Цец** в коментара му към Хезиодовата поема „Дела и дни“ [ст. 566] и др., които го мултиплицират и налагат в литературното пространство. В описанието на Давлида Павзаний □ предполага, че именно там жените (Прокна и Филомела) поднасят на Т. сина му (за гощавка) и от тук води началото си митологичният мотив за „осквернената трапеза“ [*Paus. 10, 4, 8-10*]. Именно в тази земя, според него, лястовиците нито снасят яйца, нито мътят, нито една лястовица не прави гнездо по стрехите на къщите. Фокидите предават, че Филомела и като птица има страх от Т. и неговата родина. Подобен разказ поднася и Плиний Стари в неговата „Естествена история“ [*Plin., Nat. Hist. 10, 34, 70-71*]. Според него лястовиците не прелитат по покривите на къщите в тракийската **Бизиа** заради престъплението на Т. Странна е забележката му, че лястовицата е единствената месоядна птица - евентуална рационализация на митологичните асоциации.

Така индиректно тракийската локализация на мита за Т. получава своето потвърждение. Подобна картина представя Аполодор, за когото няма съмнение, че Т. е тясно свързан с Тракия и дори е „син на Арес" [Apollod. 3, 14, 8]. Според него обаче, Т. застигна в Давлида преследваните от него сестри, които тук молят боговете да бъдат превърнати в птици и желанието им е изпълнено. Всъщност, противоречието не е в тази множественост на локализации, а в множествеността на компонентите и миторитуалните мотиви в мита за Т.

Структурният анализ на мита показва пълно съответствие с централния орфически мит за **Загрей**. Това дава основание той да се интерпретира в контекста на орфическото митомоделиране, в който стоят и митовете за Орфей, Пентей, Ликург и др. Внимателният прочит на някои фрагменти от Софоклевата интерпретация на мита за Т. ясно разкрива присъствието на орфически изразни форми и метафори, чийто източник са най-вероятно атинските орфически текстове, доловими поне от времето на управлението на **Пизистрат** насетне и засвидетелствани от **Платон** [Plat. Resp. 2, 364 b-c, e].

Трудно може да се постави под съмнение дионисовият характер на мита за Т. и неговите литературни интерпретации. В коментара на Цец към Хезиодовата „Теогония" [516], в подражанието на римския трагик **Акций** [fr. 4], в „Метаморфози" на Овидий [6, 601 сл.] , както и в краткия преразказ на Софоклевата фабула от Либаний [Narrat. 96] Прокна неизменно е **вакханка**, което е основният и главен мотив за последвалите страдания, които в наказание за престъплението си трябва да понесе Т.

Във фокуса на митодраматургичното действие което само по себе си има ритуала за гравитационен център, централно място намират две ужасни събития, които само на пръв поглед изглеждат свързани с мотива на метаморфозата:

- 1). **човешкото жертвоприношение** - и не просто човешкото жертвоприношение, а жертвоприношението на детето - наследник на династическата власт;
- 2). **вкусването на човешка плът** (канибализъм) или темата за **алелофагията** - кодът на отличаване на човека от дивите зверове, което мотивира метаморфозата като вид регресия от цивилизация към диво, от култура към първобитност.

Орфическият мотив за детското жертвоприношение чрез разкъсване/разсичане, сготвяне и вкусване на плътта - огласен в различна степен през различните епохи - се мултиплицира в митологичните комплекси за Орфей, Ликург, Пентей и т.н. Този миторитуален комплекс следва особено точно страданията на Загрей и изглежда стои в центъра на **орфическите мистерии** [Luc. De salt. mim. argum. 51]. Особено сходство на орфическия обреден модел с посочените по-горе детайли от мита за Т. [Apollod. Bibl. 3, 14, 8] се долавя в разказа на **Арнобий**, според когото, когато **титаните** разкъсват на части **Либер** (Дионис) и го слагат в съд, за да ги сварят, неговият баща **Юпитер** е поканен на гощавката, и привлечен от апетитната миризма, се нахвърля върху свареното

месо [Arnob., Adv. Nat. 5, 19]. □ **Климент Александрийски** [Clem. Alex., Protrept. 2, 15], като съобщава само начина на сготвянето, повтаря доста точно разказа на Овидий за подобното злодеяние на двете атински принцеси: след като титаните сваряват разкъсаната на 7(?) части плът, те я опичат на шиш върху огън.

Подражанието на ритуалните жестове на орфико-дионисовото тайнство в описанието на Овидий („Метаморфози“) е очевидно. Част от плътта на детето е сварена, а друга □ опечена, което поетът (...pars inde cavis exsultat aenis, pars veribus strident) определя като "жертвоприношение по древния (на Тракия - б. м.) обичай на предците" (patrii moris sacrum) [Ovid. Met. 6, 645-646; 6, 648]. Като се има предвид, че Павзаний [Paus. 8, 37, 5; 9, 30, 12] за пръв път огласява (II в. пр. Хр.) орфическия мит за разкъсването на Загрей и изяждането му от титаните като ядро на „нечовешките“, по думите на Климент Александрийски [Cl. Alex., Protrept. 2, 17, 2-18, 1], орфически мистерии, а най-ранните пълни редакции на същия мит са изложени от **Химерий** едва през IV в. след Хр. [Himer., Or. 9, 4, p. 560 Wernsd.], митолитературната традиция за Т. може да се смята за една от най-ранните интерпретации на орфическия миторитуален комплекс.

Ваня Лозанова

□

Литература:

Извори за история на Тракия и траките. С., 1981.

Лозанова, В. Аристофановата комедия Птиците: ОРФИКА и ПОЛИТИКА. С., 1999

Лозанова, В. ТЕРЕЙ или драматургичният *топос* на метаморфозата. С., 2003

Михайлов, Г. Към въпроса за Софоклевата драма *Терей*. - Год. Арх. Музей Пловдив, т. II, София, 1950, 39-47.

Михайлов, Г. Траките. С., 1972.

Овидий. Метаморфози. Превел от лат. **Г. Батаклиев**. С., 1974

Fitzpatrick, D. Sophocles' *Tereus*. - CIQ 51.1, 2001, 90-101

Gelzer, Th. Sophokles' *Tereus*, eine Inhaltsangabe auf Papyrus. - Jahresbericht der Schweizerischen Geisteswissenschaftlichen Gesellschaft. Schweizerische Akademie der Geisteswissenschaften, 1976

Kiso, A. The Lost Sophocles. New York etc., 1984

Mihailov, G. La légende de Térée. - Annuaire de l'Université de Sophia, Faculté des Lettres 50, No2 (1955), 99-103.

Trendall, A. D., Webster, T. B. L. Illustrations of Greek Drama. London, 1971, III.3, 35

□

□

□

□

□

□

□

□

□

□